

- **ArbetSam får ny ordförande**
- **Filmarkiv för svenska folkets filmer**
- **ArbetSams museidagar 2009**

Foto: Tommie Hildman

Filmarkiv för svenska folkets filmer

Filmarkivet i Grängesberg är ett nationellt filmarkiv för svenska folkets filmer, som till stor del består av människors egna minnen och berättelser.

Filmarkivet har statens uppdrag att bevara originalfilmer/kopior på filmbas för framtiden. Det är ett unikt filmarkiv och en guldgruva för framtida forskning om Sverige och svenska folkets liv till vardag och fest under 1900-talet.

Jag hade nöjet att få presentera filmarkivet i Cassels och visa filmarkivets lokaler i samband med ArbetSams årsmöte i Grängesberg. Vid samtal med dem som besökte Filmarkivet förstod jag att det finns mycket film ute i landet som behöver tas om hand. Vi hjälper gärna till att bevara och digitalisera filmer som finns ute hos de olika arbetslivsmuseerna. Du hittar mer information på vår webbplats www.sfi.se/grangesberg.

Tommie Hildman, arkivchef

ArbetSams avgående ordförande Barbro Franckie. Foto: Torsten Nilsson

ArbetSam får ny ordförande

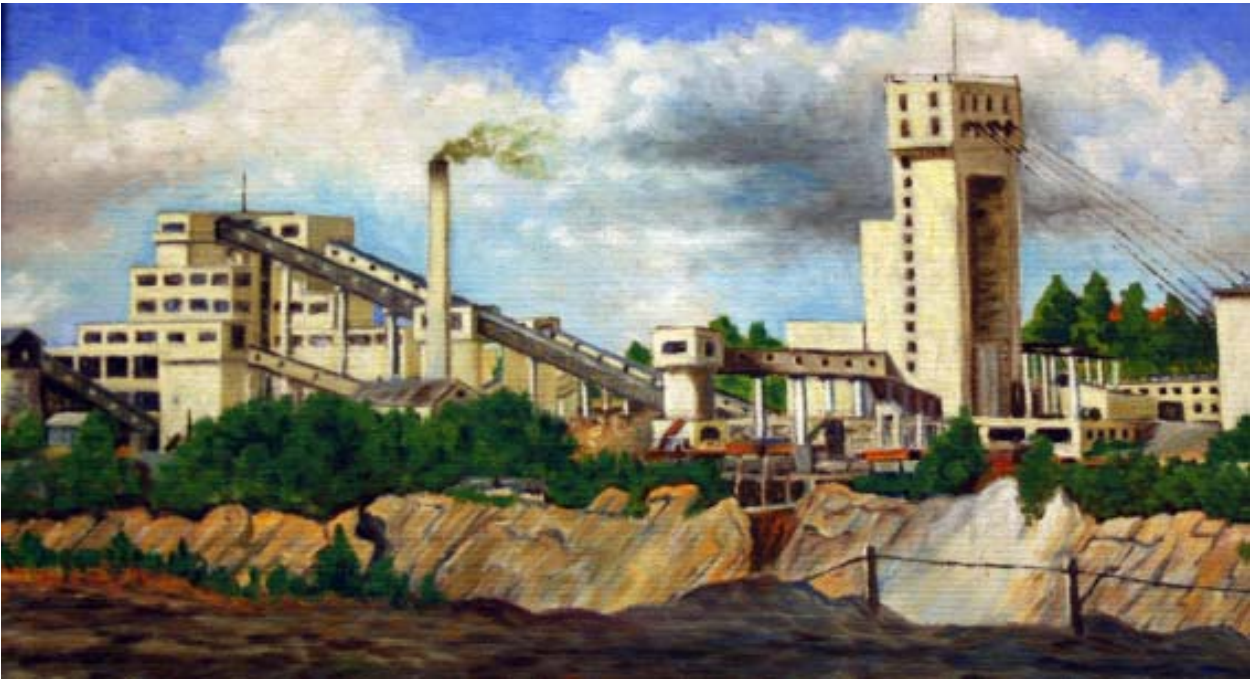
Efter elva år som ordförande för Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) avgick Barbro Franckie som ordförande vid årsmötet i Grängesberg.

– Man skall inte vara självvisk, det är inte bara jag som skall ha så här roligt, hälsade Barbro den tillträdande ordföranden Stig Grehn som valdes till ny ordförande. Stig har de senaste åren varit föreningens kassör.

ArbetSam har under Barbros ledning haft en fantastisk utveckling, som finns samlad i en nytryckt jubileumsfolder. Rekvirera gärna den från kansliet i Norrköping, 011-23 17 30, info@arbetsam.com ArbetSam är idag Sveriges största museiförening med 370 medlemmuseer. Vem kunde tro allt detta när Barbro i mars 1998 valdes till ArbetSams första ordförande.

Stig Grehn avtackade även Kent Vikström för hans arbete i ArbetSams styrelse. Foto: Torsten Nilsson

ArbetSams museidagar 2009 - Grängesberg, Ludvika & Smedjebacken

Dag 1-24 april

Dalarna visade sig från sin bästa sida. Solen lyste när våra gäster började droppa in på hotell Electra i Ludvika. Vad annat kan hotellet heta i en stad som är ett enda stort elektriskt magnetfält. Anders Hjalmar berättade för mig bakgrunden till att ASEA och deras berömda transformatorproduktion kom att hamna i just Ludvika.

Klockan 12.30 enligt tidtabell tog de tre beställda bussarna oss från Ludvika till Grängesberg, där vi landade vid en magnifik byggnad kallad Cassels. Här hölls ArbetSams årsmöte. Innan årsmötet förärades vi skön sång och flygelspel av två flickor som båda heter Sofia. Sofia Olsson satt vid flygeln och Sofia Flyckt sjöng de flesta sångerna när de inte sjöng duett. Mycket fint! För mer information om Cassels titta på www.cassels.se

Efter årsmötesförhandlingarna informerade Anders Stendalen om det gamla gruvsamhället Grängesberg och dess betydelse i den svenska industrihistorien. Vi fick också information om våra besöksmål på platsen, ARAB (Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek), Mojsen och Svenska Filminstitutets filmarkiv. Hos ARAB, kunde man se arbetarfanor i alla tänkbara varianter, liksom litteratur (lite av Palmes också), märken/emblem, modeller och mycket annat. Mojsen var gruvarbetarnas omklädningsrum men har idag förvandlats till ett nationellt gruvmuseum. Filminstitutets arkiv var intressant. Allmänheten kan där lämna in filmer som bedöms vara intressanta för fler än den egna familjen och istället få en digital kopia, medan originalfilmen skyddas och bevaras.

Innan vi kastade oss ut i våren fick vi se en intressant film om järnmalmens och även andra malmers betydelse för Sverige. Skillnaden mellan logistiken för tvåhundra år sedan och i dag är minst sagt påfallande. Antalet omlastningar förr kunde vara nära nog otaliga.

Dagen i Grängesberg avslutades i före detta brukshotellet som vi nådde efter en ansträngande stigning, vilket gav bra aptit. Efter maten hämtade bussarna oss igen vid Cassels.

Dag 2-25 april

Redan 08.30 rullade våra bussar iväg mot Smedjebacken. Olle Ridelius agerade som ciceron i den buss jag färdades och han gav mycket intressant information om trakten under hela dagen. Vi fick veta att vi vid utfarten från Ludvika färdades på det som en gång varit banvallen till Wessman-Barkens Järnväg (Svenska Järnvägsklubbens skrift – SJK/30).

Cassels i Grängesberg. Foto: Hans E. Kihlberg

Första stoppet var vid Flogbergets gruvor där vi möttes av gruvfogden Per Oscarsson. Örjan Hamrin berättade om dagens första exkursion. Örjan Hamrin var också den som guidade oss runt på krokiga stigar, både horisontellt och vertikalt.

Det man fascinerats över i gruvdriften är slit och riskerna. En mer detaljerad beskrivning av den handfasta gruvdriften gav Stefan Dorg i det stora "dagbrottet". Vi fick veta allt om tillmakning, krut och dynamit. Väl uppkomna i det strålande solskenet gav Per Oscarsson en klagande beskrivning av gruvområdets logistiska funktion, med sorteringsverk, linbanor och andra funktioner. Gott kaffe med smörgås ingick också i besöket.

Vi hastade åter till bussarna för att rulla mot Smedjebacken. Där välkomnades vi av Smedjebackens kommuns kulturchef Anna Falkengren. Bengt Norstedt berättade en spännande historia om Smedjebacken. Uppdelade i två grupper fick vi först beskåda klensmide i den gamla mekaniska verkstaden, under ledning av Jan Erik Spännar. Nästa moment var en lång resa i Röde Orms fotspår, beskriven med bilder på en 90 meter lång broderad bonad. Vår ciceron under denna resa var Jordi Arkö.

Smedjebackens kommun bjöd på lunch. En mycket god laxrätt med gratinerat potatismos, tillagad av kommunens restaurangskola. Kommunstyrelsens ordförande Leif Nilsson gav en bild av flera framgångskoncept som tagits fram för innevånarna i Smedjebacken. Det lät så inspirerande att man började fundera på att flytta till Smedjebacken.

Nästa mål var Flatenbergs hytta från mitten av 1800-talet, med rostugn, maskinhus, blåsmaskin och stampverk. Bergsmanshyttan var igång fram till 1912.

Åter i Ludvika serverades vi eftermiddagskaffe med kaka i den gamla smedsbostaden. Birgitta Karlestedt berättade om människor och familjeliv i smedsbostadens olika lägenheter.

Sedan bar det av till Klenshyttan mellan Ludvika och Grängesberg. Där möttes vi av Anna Karin Fändrik som gav oss fakta om hyttan, träkolsframställning och om den mängd kol hyttan förbrukade. Hon berättade även om hur Klenshyttan anpassats för att bättre kunna möta människor med funktionshinder. Efter rundvandring i hyttan och rostugnen ställdes färden åter till Ludvika.

Kvällens höjdpunkt var middagen i Ludvika Gammelgård som är ett friluftsmuseum. Som Skansen i Stockholm, men med den skillnaden att husen här stått på samma plats som när de byggdes. Örjan Hamrin berättade om Gammelgården, innan det var dags att sätta sig till bords. Ludvika kommun bjöd på

Erika Grann utanför Gamla meken i Smedjebacken. Notera den välkomnande skylten.
Foto: Torsten Nilsson

en fantastisk middag. Ingvar Henriksson, ordförande i kommunstyrelsen, Ludvika kommun, berättade om Ekomuseum Bergslagen och om hur man här samarbetar för att bevara industrisamhällets kulturarv. Tänk om man kunde intressera politikerna hemma att titta på detta koncept.

Klenshyttan. Foto: Torsten Nilsson

Nere i Flogbergets inre. Foto: Torsten Nilsson

Efter middagen underhöll Annacari Jadling - Olsson och Stefan Ohlsson med ett finurligt program. I mellansnacket förmedlade Annacari sin släkts historia och de ganska karga livsvillkoren i dessa trakter. Till detta kom både mer kända och mindre kända men mycket roliga och lite smått ekivoka sånger. Mycket bra och träffande framfört!

Dag 3-26 april

Den sista dagen – söndagen, var något kyligare än de två föregående. Jag fuskade lite och tog bilen till Grängesberg. Vid stoppet intill Grängesbergs Central lyssnade jag så ihärdigt på Örjan Hamrin att jag blev fråntåg av gänget som följde Anders Hjalmar. Men jag lyckades lokalisera dem till den gamla ångkraftsstationen som idag är Nostalgimuseet med bilar, traktorer, motorcyklar och motorer. Där fanns även en bryggerihistorisk utställning, radioapparater, en skogs- och yxutställning, en utställning med kameror samt bilskola från 1960-talet. Detta museum berättade även om det epokgörande ögonblicket då man från kraftverket i Hellsjön lyckades distansöverföra elektrisk kraft med trefasteknik. I ett huj blev Polhems stånggångar historia. Man var inte

Örjan Hamrin guidar i Flogberget.

Foto: Hans E. Kihlberg

längre beroende av vattnet som drivkraft. Fabriker, hyttor, sågverk och kvarnar kunde ny byggas var som helst och mycket av det mänskliga arbetet kom att ersättas av maskiner.

Stora maskiner kunde vi också se vid Grängesbergs Järnvägmuseum som var nästa besök. Samlingarna omfattar ett stort antal fordon av varierande ålder, däribland det enda körbara turbinloket i världen.

Sista stoppet var arbetarbostäderna Stora Hagen. Under expansionen av gruvan strömmade gruvarbetare från hela landet till Grängesbergs. Det blev nödvändigt att bygga drägliga bostäder. Då byggdes de båda bruksgatorna Källfallet (1896) och Stora Hagen (1898). Historiskt sett knöt husen an till den gamla brukstraditionen i Bergslagen. Men den kvadratiska formen och att de fyra lägenheterna hade egen ingång enligt engelsk modell var nytt. Framgången med husen medförde att de blev förebilder för arbetarbostäder i hela landet. Stora Hagen har bevarats intakt men Källfallet står idag helt övergivet och riskerar att rivas.

Efter tre soliga och inspirerande dagar med gott värdskap återvände vi fyllda med idéer och intryck till våra egna museer.

Hans E. Kihlberg.

Grängesbergs station, utanför Nostalgimuseet & Grängesbergsbanornas järnvägmuseum.

Foto: Torsten Nilsson